

Nr 1.

Ankom till riksdagens kansli den 23 febr. 1925, kl. 3 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning angående beredande åt riksdagens ledamöter av rätt till fria resor å landets järnvägar.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 263, hava herrar *Englund* och *Lövgren* i Nyborg hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida och under vilka villkor och former riksdagens ledamöter må komma i åtnjutande av rätt till fria resor på landets järnvägar, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga det förslag, vartill nämnda utredning kan förleda.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Frågan om beredande av rätt till fria resor för riksdagens ledamöter har, såsom i motionen utförligt omnämnes, i vad denna rätt avser resor å statens järnvägar, vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning, senast vid 1918 års riksdag i anledning av motion inom första kammaren, varöver bankoutskottet avgav utlåtande, nr 33.

I detta utlåtande finnes intagen en utförlig historik över frågans föregående behandling, och har utskottet ansett sig böra ur densamma och riksdagshandlingarna i övrigt återgiva följande:

Redan år 1884 yrkades uti en inom första kammaren avgiven motion nr 46, att riksdagen i underdånig skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att riksdagsman under de kontroller och villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma, måtte medgivas rätt till fri resa å statens järnvägar under tiden för pågående riksdag samt under åtta dagar före riksdagens början och åtta dagar efter riksdagens slut. Denna motion blev emellertid, utan remiss till utskott av första kammaren omedelbart avslagen.

*Motion vid
1884 års
riksdag.*

År 1890 väcktes av hr G. Eriksson i Myckelgård inom andra kammaren en motion, nr 201, om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, det Kungl. Maj:t ville framkomma med förslag till sådan ändring av 12 och 23 §§ riksdagsord-

*Motion vid
1890 års
riksdag.*

ningen, att det medgäves riksdagsman att en gång under riksdagsperioden resa fritt fram och åter på statens järnvägar för att se och lära känna landets olika delar. Motionen, som av konstitutionsutskottet avstyrktes, blev av båda kamrarna avslagen.

Motion vid
1901 års
riksdag.

Vid 1901 års riksdag väcktes inom andra kammaren av herr J. Olofsson i Digernäs en motion, däri motionären föreslog, att riksdagen i skrivelse ville hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana tillägg i riksdagsordningen, att ledamöter av riksdagen finge åtnjuta fria resor å statens järnvägar under en månads tid varje år mellan den 1 juni och 15 december. Inom första kammaren väcktes samtidigt av hr Fr. von Strokirch en motion nr 31, med hemställan om av motionären angiven ändring av 12 § riksdagsordningen i syfte att undanröja av motionären förmenat grundlagsenligt hinder för tillerkännande av rätt till fria resor å statens järnvägar åt första kammarens ledamöter.

Över sistnämnda båda motioner avgav konstitutionsutskottet gemensamt utlåtande.

I motiveringen erinrade utskottet bland annat om frågans rent *konstitutionella* sida och förklarade, att enligt utskottets mening spörsmålet om rätt för riksdagsmän till fria resor å tider, då riksdagen ej vore samlad, icke direkt berörde grundlagarna och icke borde göras till föremål för stadganden i dessa lagar, samt att fördenskull motionerna icke rätteligen fölle inom det för konstitutionsutskottets verksamhet anvisade område.

Utskottet hemställde, att motionerna ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid detta utlåtande voro fogade åtskilliga reservationer, och hävdades uti två av dessa reservationer, dels att den föreslagna rätten till fria resor å statens järnvägar under riksdagen eller å tider, då riksdagen ej vore samlad, vore av beskaffenhet att påkalla tillägg till eller ändring i 12 och 23 §§ riksdagsordningen, dels ock att dylika grundlagsändringar varken vore nödiga eller nyttiga eller att giltiga skäl därför förebragts.

Utskottets hemställan bifölls av båda kamrarna, *av första kammaren likväl med ogillande av motiveringen.*

Motion vid
1903 års
riksdag.

År 1903 väcktes av herr J. Olofsson inom andra kammaren en motion nr 51, däri motionären hemställde, att riksdagen måtte besluta, det Kungl. Maj:t täcktes förordna om fria resor för riksdagens ledamöter å statens järnvägar under högst en månad varje år å tid då riksdagen ej är samlad, med de bestämmelser i övrigt, som Kungl. Maj:t funne nödiga.

Denna motion hänvisades till andra kammarens första tillfälliga utskott, som i avgivet utlåtande ställde sig synnerligen välvilligt till motionens syftemål.

Då emellertid en särskild stark obenägenhet mot fribiljettsystemet för det dåvarande tycktes göra sig gällande inom riksdagen, ansåg utskottet sig det oaktat icke böra föreslå någon riksdagsskrivelse i motionens syfte; och blev denna av andra kammaren avslagen.

Motion vid
1912 års
riksdag.

Vid 1912 års riksdag väcktes inom andra kammaren av herr Olofsson i Digernäs en motion, nr 36, vilken, utöver yrkande om ersättning åt riksdagsman för resa till sitt hem och tillbaka under lagtima riksdag, jämväl innefattade förslag, att riksdagsman måtte åtnjuta fria resor å statens järnvägar under en månads tid varje år.

Konstitutionsutskottet, som över denna motion avgav utlåtande nr 5, yttrade bland annat:

»Vad motionären för övrigt föreslagit eller att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av riksdagsordningen att riksdagsmän tillförsäkras fria resor å statens järnvägar under en månads tid varje år, har utskottet däremot ej ansett sig kunna förorda. Visserligen underskattar utskottet ingalunda den stora betydelsen därav, att folkets representanter så mycket som möjligt lära känna sitt land och dess förhållanden, men anser sig ej vilja avvika från den hittills i vår författning gällande grundsatsen, att om också, så vitt ske kan, ersättning bör lämnas för de med riksdagsmannaupdraget förenade direkta kostnaderna, ett sådant förtroendeuppdrag ej bör bereda dem, som därmed hedras, några särskilda förmåner och allra minst under tiden mellan riksdagarna.

På grund härav hemställde utskottet, att vad motionären i berörda avseende föreslagit, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Denna utskottets hemställan bifölls av bägge kamrarna utan votering.

Uti en vid 1915 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, nr 160, yrkade herr Bäckström m. fl., att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och under vilka villkor ledamöter av riksdagens kamrar måtte kunna komma i åtnjutande av fribiljetter å statens järnvägar för resor i studiesyfte, samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

*Motion vid
1915 års
riksdag.*

Denna motion hänvisades till andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som i sitt över motionen avgivna utlåtande yttrade bland annat:

»I likhet med motionärerna anser utskottet, att en mera allmän kännedom bland riksdagens ledamöter om förhållandena inom de olika delarna av vårt vidsträckta land med dess för de särskilda landsdelarna så säregna förhållanden skulle verka främjande och fruktbärande på riksdagens arbete, liksom ock att fria resor å statens järnvägar å tid, då riksdagen ej är samlad, givetvis skulle underlätta företaget av studieresor i detta syfte.

För uppnående av det med resorna avsedda syftet synes utskottet emellertid, att det kan ifrågasättas, huruvida icke det hittills tillämpade systemet med sällskapsresor eller åtminstone resor i grupper omfattande ett visst minimiantal riksdagsmän innebär fördelar, vilka böra vid ett slutligt avgörande av frågan tagas i beaktande. Besöken å de olika orterna kunna då ske under insiktsfull ledning, varigenom vinnes den fördelen, att färdtagarna bliva bättre i tillfälle att göra för dem värdefulla iakttagelser. Även torde få antagas, att vid sällskaps- eller gruppresor övriga resekostnader kunna nedbringas för de däri deltagande, vilket givetvis för mången är av stor betydelse.

Denna ekonomiska sida av saken för den enskilde riksdagsmannen, d. v. s. möjligheten för honom att mellan riksdagarna uppoffra arbetsförtjänst och av egna medel utge resekostnader utöver biljettkostnaden för att förskaffa sig ökad erfarenhet för utövandet av sitt förtroendeuppdrag, har icke kunnat undgå utskottets uppmärksamhet.

Många, särskilt av andra kammarens ledamöter, som med uppoffring av hela sin arbetsförtjänst under riksdagstiden ägna sig åt riksdagsarbetet, äro ju under riksdagstiden för sig och sin familjs uppehälle hänvisade till riksdagsarvodet. I mån som detta med riksdagsarvodets nuvarande storlek och rådande levnads-kostnader låter sig göra, torde det givetvis för mången endast kunna ske genom en så långt gången ekonomisk ansträngning, att vidare uppoffringar för riks-

dagsmannaskapet äro uteslutna. På så sätt bleve under nuvarande förhållanden måhända en icke obetydlig del av särskilt andra kammarens ledamöter av ekonomiska skäl förhindrade att använda sig utav en eventuell rätt till fria studieresor.

Utskottet anser därför, att frågan om riksdagsarvodets storlek äger ett visst sammanhang med den nu föreliggande frågan och då det i båda fallen gäller en statsverkets utgift för riksdagens ledamöter, anser utskottet, att frågan om riksdagsarvodet bör äga företrädesrätt att först komma under statsmakternas prövning.

Som huvudskäl för avslagsyrkandet å motionen vid förra riksdagen framhölls emellertid, att rådande tidsförhållanden syntes utskottet föga ägnade för frågans behandling. Häri kan utskottet för sin del instämma; och då tidsförhållandena fortfarande tala för att icke upptaga frågor av den art som den nu föreliggande till behandling, ser utskottet även i detta ett skäl för att yrka avslag på motionen.

Vidare må anföras, att, då motionen endast avser fria resor å statens järnvägar, skulle ett bifall till densamma enligt utskottets förmenande icke medföra ett fullständigt ordnande av den i motionen avsedda angelägenheten, enär härför även torde krävas fria resor å de enskilda järnvägarna.

På grund härav hemställde utskottet om avslag å motionen, vilken hemställan även av andra kammaren bifölls.

*Motion vid
1917 års
riksdag.*

Vid 1917 års riksdag hemställde herrar von Koch och Pers uti en inom första kammaren väckt motion, nr 93, att riksdagen behagade besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning om på vad sätt riksdagens ledamöter måtte kunna erhålla fribiljetter å statens järnvägar i och för studieresor. I andra kammaren väcktes en lika lydande motion, nr 307, av herr Palmstierna.

*Första kam-
marens
2:dra tillfälliga
utskott.*

Första kammarens vederbörande utskott anförde — efter att först hava återgivit 1901 års konstitutionsutskotts förut citerade yttrande — bland annat följande:

»De på senare tid ofta anordnade så kallade sällskapsresorna hava utan tvivel medfört nytta och givit de i dem deltagande riksdagsmännen en mera levande kännedom om vårt lands olika delar. Emellertid ligger det i sakens natur, att resor av denna art ej giva möjlighet till annat än ett jämförelsevis ytligt studium, där de olika intrycken alltför hastigt och i alltför stor mängd följa på varandra. Dessa resor behöva helt visst kompletteras med studieresor av mera privat natur, som giva möjlighet till ett lugnare och mera personligt studium. I vårt vidsträckta land, med dess i mångt och mycket så olikartade förhållanden, giver även en rik och mångsidig erfarenhet från en del av landet ofta ej tillräcklig möjlighet att bedöma förhållandena i en annan landsända och förstå dess särskilda behov. Det synes därför utskottet liksom motionärerna lämpligt att genom bifall till motionens hemställan underlätta möjligheten för riksdagens ledamöter att skaffa sig en mera mångsidig kännedom om förhållandena i vårt lands olika delar.»

Utlåtandet utmynnade i en hemställan om skrivesförslag till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Denna hemställan blev emellertid av kammaren avslagen med 62 röster mot 46.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskott anförde för sin del följande:

*Andra kam-
marens 3:dje
tillfälliga
utskott.*

»Det förefaller utskottet sannolikt, att bakom de formella och sakliga skäl, som framförts för avslag, legat dels den naturliga tveksamheten vid beviljandet av något, som är eller kan uppfattas som en ekonomisk fördel för riksdagens egna ledamöter, dels fruktan för missbruk eller rättare motviljan mot att utsätta riksdagens ledamöter för misstankar för missbruk av en rätt, om vars omfattning och begränsning man aldrig kommit så långt, att man vunnit någon klarhet.

Det är antagligt, att dessa synpunkter ej heller voro främmande för kammarens tredje tillfälliga utskott vid 1915 års riksdag, då detta ifrågasatte de hittills praktiserade sällskapsresornas större lämplighet att tillgodose det behov, som man avsåg att fylla med fribiljetter för de enskilda riksdagsmännens studieresor. Utskottet vill för sin del ej underkänna betydelsen av dessa sällskapsresor, men har genom vunnen erfarenhet av dylika resor kommit till den uppfattningen, att, vid sidan av andra anledningar, det vanligen förekommande stora antalet deltagare i dessa resor motverkar grundligheten av det studiearbete, som med dessa resor avses. Utskottet vill därför för sin del förorda, att även studieresor i mindre grupper företagas av riksdagens ledamöter och vill uttala den förväntan, att Kungl. Maj:t ställer sig tillmötesgående vid framställningar om fribiljetter för resor i studiesyfte från dylika grupper riksdagsmän.

Men även om dylika gruppresor komma till stånd, kan ifrågasättas, huruvida det behov, som fribiljetter för den enskilde riksdagsmannen avse att fylla, kan anses helt tillfredsställt. Utskottet ställer sig dock i likhet med sina föregångare tveksamt rörande lämpligheten av att i den form, motionären föreslår, tillmötesgå hans önskan. Betänksamheten knyter sig till svårigheten att lämpligen begränsa den ifrågasatta fribiljettsrätten.

Man förutsätter, att resorna skola ske i »studiesyfte», och man kan enligt utskottets uppfattning givetvis utgå därifrån, att avsiktliga missbruk ej komma att förekomma. Men skall bedömandet av resans karaktär helt överlämnas åt den enskilde riksdagsmannen, kunna oavsiktliga sådana knappast undvikas, då såväl den föregående diskussionen i frågan som utskottets överläggning givit till resultat, att mycket olika uppfattningar göra sig gällande, om och när en resa kan anses ha karaktär av studieresa och vad den resande under en sådan kan anses ha rätt att företaga sig. Att åter anordna en utomstående kontroll av annat än rent formell art finner utskottet olämpligt. Men vare sig en utomstående kontroll anordnas eller avgörandet helt överlämnas till riksdagsmannens eget beprövande, torde allmänhetens kontroll icke utebli — något som man även på en del håll givit anvisning på och funnit lämpligt och nyttigt. Utskottet kan för sin del ej finna denna möjlighet tilltalande, då den fribiljettsrätt, vars användning skulle bli föremål för bedömande, enligt utskottets uppfattning är synnerligen svår eller omöjlig att så definiera, att misstag ej mycket lätt skulle kunna begås, misstag, vilka dock kunna utsätta vederbörande för obehagliga misstankar.

Utskottet har därför kommit till den uppfattningen, att i händelse fria resor i viss utsträckning anses böra medgivas riksdagens ledamöter under den tid, då riksdagen ej är samlad, så bör denna rätt icke bindas vid det tånjbara och lätt missförstådda begreppet »studieresa», utan då böra fria resor till ett visst antal eller på viss tid medgivas riksdagsmännen. Utskottet har stärkts i denna uppfattning därav, att, så vitt utskottet kunnat inhämta, den rätt till fria resor, som i åtskilliga länder äro medgivna dess representanter och för vilken rätts omfatt-

ning redogörelse ovan lämnats, icke är medgiven under sådana former, som av föregående liksom av årets motionärer föreslagits.

Denna anordning utesluter dock givetvis icke möjligheten för att icke medgiva användningen av de beviljade fribiljetterna för vissa då noggrant angivna ändamål.»

Utskottet hemställde därefter, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda; och blev denna hemställan av kammaren utan votering bifallen.

*Motion vid
1918 års
riksdag.*

År 1918 förelåg frågan om riksdagsmännens rätt till fria resor å statens järnvägar ånyo till riksdagens prövning, därvid herrar von Koch och Pers uti en inom första kammaren väckt motion, nr 75, hemställde, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte efter skedd utredning och på de villkor, som kunna komma att bestämmas, gå i författning om, att riksdagens ledamöter tillhandahållas fribiljetter under en månads tid för resor å statens järnvägar, samt att riksdagen för sådant ändamål ville anslå ett belopp av 10,000 kronor att eventuellt komma till användning jämväl under år 1918.

Denna motion hänvisades till bankoutskottet, som i avgivet utlåtande, (nr 33), varom redan erinrats, anförde följande:

»Även bankoutskottet delar den uppfattning, som vid föregående tillfällen uttalats inom riksdagen eller att ett medgivande av det slag, varom här är fråga, måste anses vara ägnat att lända såväl riksdagsarbetet som därigenom även det allmänna till gagn. Det torde nämligen icke kunna förnekas, att genom de tillfällen till personliga iakttagelser och erfarenheter, som ifrågavarande resor erbjuda, desamma komma att avsevärt bidra till att hos riksdagsmännen öka kännedomen om förhållandena inom landets olika delar samt skilda orters och landsdelars behov. Rätt till fria resor å statens järnvägar har också, såsom utredningen i ärendet giver vid handen, redan länge förekommit i ett flertal utländska stater, och vad särskilt våra grannländer Danmark och Norge angår, erhålla riksdagsmännen där under hela året fribiljetter å järnvägarna.

Det är visserligen sant, att på senare tid riksdagsresor anordnats, vilka varit av betydelse och även medfört gagn i åtskilliga avseenden. Dylika resor torde emellertid icke kunna lämna samma utbyte som de nu ifrågasatta enskilda resorna, vilka enligt sakens natur bereda tillfälle till en mera ingående och personlig kännedom om förhållandena i de olika delarna av landet.

Utskottet har därför icke tvekat att ansluta sig till det i motionen framlagda önskemålet. Visserligen hava åtskilliga betänkligheter framförts mot förslagets realiserande. Vad först angår den rent konstitutionella sidan av saken, instämmer utskottet i vad som därutinnan tidigare uttalats eller att något hinder att vid sidan av grundlagen ordna denna angelägenhet icke torde förefinnas.

Det har vidare framhållits, hurusom riksdagsmännen eventuellt komme att utsättas för misstankar att missbruka sin rätt till fribiljetter. En dylik farhåga torde enligt utskottets mening knappast få anses vara berättigad. Givet är nämligen, att en garanti mot sådana befarade missbruk måste ligga däri, att de ifrågavarande resorna likväl för den enskilde riksdagsmannen medföra ganska avsevärda utgifter. Emellertid synes det till förebyggande av dylika misstankar vara lämpligt att, såsom jämväl i motionen erinras, icke ovillkorligen binda resorna vid begreppet studieresor, ett mycket tänjbart uttryck, vilket lätt kan missförstås, utan i stället bereda vederbörande tillfälle till resor, begränsade till viss tidsperiod. I detta avseende hava motionärerna tänkt sig en månad, och torde häremot icke vara något att erinra, dock synes det böra uttryckligen före-

skrivas, att medgivandet gäller en månad i följd och icke å tid, då riksdagen är samlad.

Vidkommande övriga mot förslaget framförda betänkligheter, vilka även dessa synas hava varit av övervägande formell natur, torde de icke få anses vara synnerligen vägande. I varje fall lära nog i detta avseende fullt betryggande garantier stå att vinna.

Beträffande härefter frågan huru saken borde i praktiken genomföras, hava motionärerna ifrågasatt, att kungl. järnvägsstyrelsen, efter därom av vederbörande riksdagsman gjord rekvisition, av Kungl. Maj:t bemyndigas att utlämna fribiljett på angivna villkor. Någon prövning av resans ändamål skulle alltså icke förekomma. Häremot synes icke vara något att erinra. Utskottet delar även motionärernas uppfattning därom, att kostnaden för biljetterna lämpligen bör gottgöras statens järnvägar, och torde därför ett anslag böra för ändamålet uppföras. I avseende å beloppet av ifrågavarande anslag, vilket synes böra utgå redan av innevarande års förslagsanslag till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus, anser utskottet detsamma böra bestämmas till förslagsvis 10,000 kronor. Då det vidare torde få anses angeläget, att frågan snarast möjligt vinner sin lösning, lär erfordrerlig utredning böra verkställas genom Kungl. Maj:ts försorg så fort sig göra låter.»

I anslutning härtill hemställde bankoutskottet, att riksdagen, i anledning av motionen, måtte

1:o) besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta efter verkställd utredning vidtaga erforderliga åtgärder för tillhandahållande åt riksdagens ledamöter av fribiljetter för resor å statens järnvägar under en månads tid i följd samt på de villkor i övrigt Kungl. Maj:t enligt här ovan angivna grunder kan komma att bestämma och

2:o) till bestridande av kostnaden för ifrågavarande resor *dels* av förslagsanslaget till riksdags- och revisionskostnader samt kostnader för riksdagens hus anvisa förslagsvis tio tusen kronor, att utgå redan innevarande år, *dels ock* bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att till järnvägsstyrelsen på dess rekvisition av ifrågavarande anslag utanordna erforderliga medel.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar Hederstierna, Roos och Schyller, vilka likväl ej antytt sin mening.

Bankoutskottets berörda hemställan bifölls av andra kammaren, men avslogs av första kammaren. Med anledning av dessa skiljaktiga beslut av kamrarna föreslog utskottet gemensam votering. Voteringspropositionen bifölls av andra kammaren, men avslogs av första kammaren. Frågan hade därmed ånyo förfallit.

Av den lämnade översikten framgår att frågan om rätt för riksdagens ledamöter till fria resor å statens järnvägar mellan riksdagarna vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning, därvid samtliga de utskott, till vilka denna fråga remitterats för förberedande behandling, med undantag av första kammarens andra tillfälliga utskott vid 1917 års riksdag samt 1918 års bankoutskott, av olika anledningar avstyrkt bifall till i ämnet väckta motioner, vilka därefter undantagslöst, och således även i de fall desamma tillstyrkts av ovan angivna utskott, blivit av riksdagen lämnade utan avseende.

Så vitt utskottet kunnat finna har denna utgång i väsentlig mån influerats av frågans synnerligen grannliga och ömtåliga natur, men även till någon del bottnat i skiljaktiga meningar rörande föreslagna åtgärders förenlighet med grundlags bestämmelser.

Utskottet.

Vad angår den förstnämnda omständigheten torde denna, enligt utskottets uppfattning, alltjämt äga giltighet och därtill framträda ännu starkare vid den avsevärt ökade omfattning frågan nu erhållit genom den föreliggande motionen. Och även om utskottet ingalunda förbisett nyttan och betydelsen av de resor, varom här är fråga, har dock utskottet ansett, att man även måste taga hänsyn till de kostnader, som dessa resor skulle komma att medföra för det allmänna. Därvid har det synts utskottet vara tvivelaktigt, om dessa kostnader skulle kunna bereda det allmänna motsvarande fördelar, särskilt om rätten till fria resor skulle bli obegränsad till såväl tid som ändamål.

Vidare anser utskottet, att tidpunkten nu knappast är lämplig att företaga åtgärder till föreslagen utökning av riksdagsmännens rätt till fria resor, allra minst i den utsträckning, som i motionen förutsättes.

Med anledning härav får utskottet hemställa,

att förevarande motion II: 263 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 februari 1925.

På utskottets vägnar:

HELMER LAGERKWIST.

Närvarande: herrar *Lagerkwist*, *Gustafsson* i Älvsered, *Eklund*, *Persson* i Falla*, *Bergström* i Bäckland, *Andersson* i Falkenberg, *Andersson* i Ovanmyra, *Anderson* i Linköping och *Bergström* i Hälsingborg.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av hr *Anderson* i Linköping, som ansett, att sista stycket i utskottets motivering borde ha följande lydelse:

Men även om förslaget endast innebure en mera begränsad rätt för riksdagsmän till gratisresor i visst bestämt angivet syfte skulle utskottet icke kunna giva det sin anslutning. Utskottet anser nämligen att det ifrågavarande syftet, vidgad och fördjupad kännedom om förhållandena i landets olika delar, endast i ringa grad skulle befrämjas genom beviljande av fria järnvägsresor. En resa, som avser ingående studier, drager avsevärda utgifter utöver biljettkostnaderna, och av ekonomiska skäl torde därför de studieresor, som äro ägnade att giva verklig behållning, bliva till antalet och utsträckningen ganska begränsade, även om fribiljettsystem skulle införas. Att bestämma vad som bör anses såsom studieresor och medföra rätt till fribiljett lär också i många fall bliva svårt.